

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA PAOLO MENGOCI [PAOLO MENGOZZI]
SECINĀJUMI,
sniegti 2014. gada 30. aprīlī¹

Lieta C-138/13

**Naime Dogan
pret
Bundesrepublik Deutschland**

(Verwaltungsgericht Berlin (Vācija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

EEK un Turcijas asociācijas līgums — Papildprotokols — 41. panta 1. punkts — Valsts tiesiskais regulējums, ar kuru ir grozīti nosacījumi ieeļošanai valsts teritorijā saistībā ar Turcijas valstspiederīgā, kurš izmantojis brīvību veikt uzņēmējdarbību, laulātā ģimenes atkalapvienošanas — Direktīva 2003/86/EK — 7. panta 2. punkts — Valsts tiesiskais regulējums, kurā laulātajam, kurš vēlas ieeļot valsts teritorijā saistībā ar ģimenes atkalapvienošanas, prasīts pierādīt valodas pamatzināšanas

1. Ar šo lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu iesniedzējtiesa lūdz Tiesu interpretēt Eiropas Ekonomikas kopienas un Turcijas asociācijas līguma, ko 1963. gada 12. septembrī Ankarā parakstīja Turcijas Republika, no vienas puses, un EEK dalībvalstis un Kopiena, no otras puses, un kas EEK vārdā tika noslēgts, atzīts un apstiprināts ar Padomes 1963. gada 23. decembra Lēmumu Nr. 64/732/EEK² (turpmāk tekstā – “Asociācijas līgums”), papildprotokola, kas parakstīts 1970. gada 23. novembrī Briselē un kas Komisijas vārdā noslēgts, atzīts un apstiprināts ar Padomes 1972. gada 19. decembra Regulu (EEK) Nr. 2760/72³ (turpmāk tekstā – “papildprotokols”), attiecībā uz asociācijas pārejas posmu 41. panta 1. punktu, kā arī Padomes 2003. gada 22. septembra Direktīvas 2003/86/EK par tiesībām uz ģimenes atkalapvienošanas⁴ (turpmāk tekstā – “Direktīva 2003/86”) 7. panta 2. punkta pirmo daļu. Šis lūgums ir iesniegts tiesvedībā starp *Naime Dogan* un Vācijas Federatīvo Republiku sakarā ar to, ka Vācijas iestādes noraidījušas viņas prasību izsniegt vīzu saistībā ar ģimenes atkalapvienošanas.

1 — Oriģinālvaloda – franču.

2 — OV 1964, 217, 3685. lpp.

3 — OV L 293, 1. lpp.

4 — OV L 251, 12. lpp.

I – Atbilstošās tiesību normas

A – Savienības tiesības

1) Asociācijas līgums un papildprotokols

2. Saskaņā ar Asociācijas līguma 2. panta 1. punktu līguma mērķis ir veicināt līgumslēdzēju pušu savstarpējo tirdzniecības un ekonomisko attiecību nostiprināšanu un līdzsvaru, pilnībā ņemot vērā nepieciešamību nodrošināt Turcijas ekonomikas paātrinātu attīstību un paaugstināt Turcijas tautas nodarbinātības līmeni un dzīves apstākļus. Atbilstoši šī līguma 13. pantam “līgumslēdzējas puses vienojas ievērot [EKL 43.–46.] un [48.] pantu, lai to starpā novērstu brīvības veikt uzņēmējdarbību ierobežojumus”.

3. Saskaņā ar papildprotokola 62. pantu šis protokols ir neatņemama Asociācijas līguma daļa. Šī protokola 41. panta 1. punktā noteikts, ka “līgumslēdzējas puses atturas ieviest jaunus brīvības veikt uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojumus”.

2) Direktīva 2003/86

4. Saskaņā ar Direktīvas 2003/86 1. pantu tās mērķis ir “paredzēt nosacījumus ģimenes atkalapvienošanās tiesību īstenošanai attiecībā uz trešo valstu pilsoņiem, kas likumīgi uzturas dalībvalstu teritorijā”. Saskaņā ar tās 4. panta 1. punktu, ja tiek ievēroti šīs direktīvas IV nodaļā, kā arī tās 16. pantā izklāstītie noteikumi, dalībvalstis atļauj kodolģimenes locekļu, starp kuriem ir apgādnieka laulātais, ieceļošanu un uzturēšanos.

5. Minētās direktīvas 7. pants, kurš ir iekļauts IV nodaļā ar nosaukumu “Prasības, lai īstenotu tiesības uz ģimenes atkalapvienošanos”, ir izteikts šādi:

“1. Ja iesniegts pieteikums par ģimenes atkalapvienošanos, atbilstošā dalībvalsts var pieprasīt personai, kas iesniegusi pieteikumu, nodrošināt pierādījumus, ka apgādniekam ir:

- a) pajumte [..];
- b) apdrošināšana slimības gadījumiem [..];
- c) stabili un pastāvīgi ienākumi, kas ir pietiekami, lai uzturētu sevi un savas ģimenes locekļus [..].

2. Dalībvalstis var pieprasīt trešo valstu pilsoņiem īstenot integrācijas pasākumus saskaņā ar valsts tiesību aktiem.

Attiecībā uz bēgļiem un/vai bēgļu ģimenes locekļiem, kas noteikti 12. pantā, pirmajā daļā minētos integrācijas pasākumus var noteikt tikai tad, ja iesaistītajām personām ir piešķirta ģimenes atkalapvienošanās atļauja.”

6. Saskaņā ar Direktīvas 2003/86 17. pantu dalībvalstis “pienācīgi ņem vērā personas ģimenes attiecību veidu un pastāvību, viņa uzturēšanās laiku dalībvalstī un ģimenes, kultūras vai sociālo saišu esamību ar savu izcelsmes valsti, ja pieteikumu noraida, atsauc vai atsaka pagarināt uzturēšanās atļauju, vai lemj par apgādnieka vai viņa ģimenes locekļu izraidīšanu no valsts”.

B – Vācijas tiesības

7. Kā izriet no iesniedzējtiesas nolēmuma, *N. Dogan* pieprasītās vīzas izsniegšanu reglamentē noteikumi, kas paredzēti Vācijas Likumā par ārvalstnieku uzturēšanos, nodarbinātību un integrāciju Vācijas Federatīvās Republikas teritorijā (*Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet*, turpmāk tekstā – “Likums par ārvalstnieku uzturēšanos”) jaunākajā redakcijā, kas publicēta 2008. gada 25. februārī⁵, kurā jaunākie grozījumi izdarīti ar 2013. gada 21. janvāra likuma 2. pantu⁶. Šī likuma 1. panta ar nosaukumu “Likuma mērķis un piemērošanas joma” 2. punkta l) apakšpunktā noteikts:

“Šo likumu nepiemēro attiecībā uz ārvalstniekiem,

- 1) kuru juridiskais statuss tiek regulēts ar Likumu par Savienības pilsoņu vispārējo pārvietošanās brīvību (*Gesetz über die allgemeine Freizügigkeit von Unionsbürgern*), ciktāl likumā nav noteikts citādi [..].”

8. 2. panta 8. punktā ir noteikts:

“Vācu valodas pamatzināšanas atbilst [..] Eiropas Vienotā valodu prasmes līmeņa noteikšanas sistēmas (Eiropas Padomes Ministru Komitejas dalībvalstīm paredzētie 1998. gada 17. marta Ieteikumi Nr. R (98) 6 par Eiropas Vienotā valodu prasmes līmeņa noteikšanas sistēmu) A 1 līmenim.”

9. 4. panta ar nosaukumu “Prasība saņemt uzturēšanās atļauju” 1. punkta l) apakšpunktā noteikts, ka “ārvalstniekiem, lai ieceļotu un uzturētos Vācijas Federatīvās Republikas teritorijā, ir jāsaņem uzturēšanās atļauja [..], ja uzturēšanās tiesības neizriet no 1963. gada 12. septembra Līguma, ar ko izveido asociāciju starp Eiropas Ekonomikas Kopienu un Turciju [..]. Tiek izsniegtas šādas uzturēšanās atļaujas: vīza šī likuma 6. panta 1. punkta 1) apakšpunkta un 3. punkta izpratnē”.

10. Saskaņā ar 6. panta 3. punktu “ilgtermiņa uzturēšanās gadījumā ir jāsaņem Vācijas federatīvās teritorijas vīza (valsts vīza), ko izsniedz pirms ieceļošanas. [..].”

11. 27. panta 1. punktā noteikts, ka “laulības un ģimenes aizsardzībai saskaņā ar Vācijas Konstitucionālā likuma (*Grundgesetz*) 6. pantu uzturēšanās atļauja ārvalstnieku ģimenes locekļiem tiek izsniegta un pagarināta ģimenes kopdzīves veidošanai un saglabāšanai Vācijas federatīvajā teritorijā (ģimenes atkalapvienošanās)”.

12. 30. panta ar nosaukumu “Laulāto atkalapvienošanās” 1. punkta pirmā teikuma 2) apakšpunktā ir noteikts, ka “ārvalstnieka laulātajam uzturēšanās atļauja ir jāizsniedz, ja [..] laulātais var izteikties vācu valodā vismaz vienkāršiem vārdiem [..].” Tā paša punkta otrā teikuma 1) apakšpunktā noteikts, ka “pirmā teikuma 2) apakšpunkts attiecībā uz uzturēšanās atļaujas izsniegšanu nav jāņem vērā, ja [..] ārvalstniekam saskaņā ar šī likuma 19.–21. pantu ir uzturēšanās atļauja [konkrētai profesionālai darbībai] un laulība ir pastāvējusi jau tad, kad ārvalstnieks savu interešu centru bija pārcēlis uz Vācijas Federatīvās Republikas teritoriju [..].” Visbeidzot trešā teikuma 2) apakšpunktā noteikts, ka “pirmā teikuma 2) apakšpunkts attiecībā uz uzturēšanās atļaujas izsniegšanu nav jāņem vērā, ja [..] laulātais fiziskas, garīgas slimības vai maņu orgānu darbības traucējumu dēļ nespēj pierādīt pamatzināšanas vācu valodā [..].”

5 — *BGBL* 2008 I, 162. lpp.

6 — *BGBL* 2013 I, 86. lpp.

13. No iesniedzējtiesas rīkojuma izriet, ka Likuma par ārvalstnieku uzturēšanos 30. panta 1. punkta pirmā teikuma 2) apakšpunkts tika ieviests ar 2007. gada 19. augusta Likumu par Eiropas Savienības direktīvu transponēšanu uzturēšanās tiesību un patvēruma tiesību jomā (*Gesetz zur Umsetzung aufenthalts- und asylrechtlicher Richtlinien der Europäischen Union*)⁷.

II – Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

14. Prasītāja, Turcijas valstspiederīgā, kas šajā valstī arī dzīvo, pieprasa vīzu, lai atkalapvienotos ar savu laulāto, kurš arī ir Turcijas valstspiederīgais un kopš 1998. gada dzīvo Vācijā, kur viņš vada sabiedrību ar ierobežotu atbildību, kurā viņš ir vairākuma akcionārs, un kur viņam kopš 2002. gada ir uzturēšanās atļauja, kas vēlāk tika aizstāta ar pastāvīgās uzturēšanās atļauju. Pirms oficiālajām laulībām 2007. gadā prasītāja un *Dogan* k-gs jau bija noslēguši laulību pie garīdznieka – imama, un šajā laulībā laikposmā no 1988. gada līdz 1993. gadam ir dzimuši četri bērni.

15. 2011. gada 18. janvārī prasītāja Vācijas vēstniecībā Ankarā pieprasīja, lai saistībā ar laulāto un bērnu ģimenes atkalapvienošanas viņai pašai un vispirms diviem bērniem tiktu izsniegta vīza. Šajā nolūkā viņa arī iesniedza Gētes institūta [*Goethe-Institut*] izsniegtu apliecību par to, ka 2010. gada 28. septembrī viņa ir piedalījies valodu prasmes līmeņa noteikšanas sistēmas A 1 līmeņa pārbaudījumā un to ir nokārtojusi ar atzīmi “apmierinoši” (62 no 100 punktiem). Viņas zināšanas pārbaudījuma rakstiskajā daļā tika novērtētas ar 14,11 punktiem no maksimāli iespējamiem 25 punktiem.

16. Uzskatot, ka prasītāja, kura ir analfabēte, pārbaudījumā attiecīgās atbildes dažādos to variantos esot atzīmējusi neapsverot un esot iemācījusies no galvas trīs standartfrāzes, Vācijas vēstniecība ar 2011. gada 23. marta lēmumu vīzas pieprasījumu atteica vācu valodas zināšanas apliecināšu pierādījumu trūkuma dēļ. Prasītāja šo pieteikumu nevis apstrīdēja, bet gan 2011. gada 26. jūlijā tajā pašā vēstniecībā iesniedza jaunu pieprasījumu izsniegt vīzu tikai sev pašai ģimenes atkalapvienošanās nolūkā, bet vēstniecība ar 2011. gada 31. oktobra lēmumu to noraidīja atkārtoti. Pēc 2011. gada 15. novembra iebilduma, ko prasītāja ar advokāta starpniecību cēla pret šo lēmumu, Vācijas vēstniecība Ankarā atcēla sākotnējo lēmumu un aizstāja to ar 2012. gada 24. janvāra lēmumu, noraidot prasību ar pamatojumu, ka prasītājai nav nepieciešamo valodas zināšanu, jo viņa ir analfabēte.

17. Prasītāja pret 2012. gada 24. janvāra lēmumu cēla prasību iesniedzējtiesā. Šī tiesa nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

- “1) Vai [papildprotokola] 41. panta 1. punktam ir pretrunā pēc minēto noteikumu stāšanās spēkā ieviesta valsts tiesību norma, kurā ir paredzēts, ka nosacījums Turcijas valstspiederīgā, kam ir minētā protokola [...] 41. panta 1. punktā noteiktais juridiskais statuss, ģimenes locekļa pirmreizējai ieceļošanai [Vācijas Federatīvās Republikas] teritorijā ir tāds, ka šis ģimenes loceklis pirms ieceļošanas pierāda savu prasmi izteikties vācu valodā vienkāršiem vārdiem?
- 2) Vai Direktīvas [2003/86] 7. panta 2. punkta pirmā daļa ir pretrunā 1) jautājumā minētajai valsts tiesību normai?”

⁷ — BGBl. 2007 I, 1970. lpp.

III – Analīze

A – Par pirmo prejudiciālo jautājumu

18. Ar savu pirmo prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa pēc būtības jautā, vai valsts tiesību norma, kura ir pieņemta pēc papildprotokola stāšanās spēkā un kurā iecelšanai attiecīgās dalībvalsts teritorijā saistībā ar ģimenes atkalapvienošanu Turcijas valstspiederīgā, kurš veic uzņēmējdarbību šajā dalībvalstī, laulātajai izvirzīts nosacījums pierādīt šīs dalībvalsts oficiālās valodas pamatzināšanas, ir uzskatāma par “jaunu ierobežojumu” minētā protokola 41. panta 1. punkta izpratnē.

19. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru šī norma skaidri, precīzi un bez nosacījumiem paredz nepārprotamu “atturēšanās no jebkādas darbības” klauzulu, kas “ietver [...] pienākumu, kurš tiek juridiski izpildīts tikai ar atturēšanos no darbības”⁸, un “Turcijas valstspiederīgie, kuriem šo normu piemēro, uz to var atsaukties valsts tiesās, lai novērstu tai pretēju valsts tiesību normu piemērošanu”⁹. Attiecībā uz piemērošanas jomu Tiesa ir precizējusi, ka, pat ja minētā klauzula pati par sevi nesniedz Turcijas valstspiederīgajam ne tiesības veikt uzņēmējdarbību, ne arī uzturēšanās tiesības, kas tieši izrietētu no Savienības tiesiskā regulējuma, tā tomēr liedz dalībvalstīm pieņemt jaunus pasākumus, kuru mērķis vai sekas ir tādas, ka šāda valstspiederīgā uzņēmējdarbība vai attiecīgi uzturēšanās tās teritorijā tiek pakļauta stingrākiem nosacījumiem, nekā bija piemērojami, pirms attiecīgajā dalībvalstī stājās spēkā papildprotokols¹⁰. Tāpat arī Tiesa ir nospriedusi, ka, lai arī ar papildprotokola 41. panta 1. punktu Turcijas valstspiederīgajiem nav piešķirtas tiesības iecelt dalībvalsts teritorijā – kas pašreizējās Savienības tiesībās tiek reglamentēts valsts tiesībās –, tas “ir piemērojam[s] arī Turcijas pilsoņu pirmreizējās uzņemšanas tiesiskajam regulējumam dalībvalstī, kuras teritorijā tie paredz izmantot brīvību veikt uzņēmējdarbību atbilstoši Asociācijas līgumam”¹¹. Tajā ietilpstošā klauzula tālād darbojas “nevis kā materiāla norma, padarot nepiemērojamas tās aizvietotās materiālo tiesību normas, bet gan kā *quasi* procesuāla norma, kas *ratione temporis* nosaka tos dalībvalsts tiesiskā regulējuma noteikumus, kurus ievērojot ir jāizvērtē tāda Turcijas pilsoņa situācija, kas [šajā] dalībvalstī vēlas izmantot brīvību veikt uzņēmējdarbību”.¹² Šajā ziņā papildprotokola 41. panta 1. punkts ir “Asociācijas līguma 13. un 14. panta nenovēršamas sekas, kurš ir nepieciešams priekšnoteikums, lai pakāpeniski atceltu valstu šķēršļus brīvībai veikt uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanas brīvībai”¹³.

20. Izskatāmajā lietā nav šaubu, ka uz *Dogan* k-gu attiecas papildprotokola 41. panta 1. punktā noteiktā klauzula, jo viņš Savienības teritorijā ir pašnodarbinātais, taču rodas jautājums, vai šī klauzula attiecas arī uz viņa laulāto, kura ir pieprasījusi vīzu saistībā ar ģimenes atkalapvienošanu un kuras nolūks nav iecelt Vācijas teritorijā, lai tajā veiktu minētajā noteikumā paredzētu darbību.

21. Eiropas Komisija uzskata, ka ir jāatbild apstiprinoši, apgalvojot, ka *N. Dogan* var leģitīmi atsaukties uz minēto klauzulu Asociācijas padomes 1980. gada 19. septembra Lēmuma Nr. 1/80 par asociācijas izveidi (turpmāk tekstā – “Lēmums Nr. 1/80”) 13. panta izpratnē kā *Dogan* k-ga ģimenes locekle. Komisijas ieskatā, ievērojot papildprotokola 41. panta un Lēmuma Nr. 1/80 13. panta, kurā paredzēta analoga “atturēšanās no jebkādas darbības” klauzula¹⁴, saskanīgas interpretācijas principu, Tiesas veikta šī pēdējā noteikuma interpretācija ir piemērojama arī attiecībā uz pirmo noteikumu. Tā atgādina, ka

8 — Skat. spriedumus *Savas* (C-37/98, EU:C:2000:224, 46., 47., 54. un 71. punkts), *Abatay* u.c. (C-317/01 un C-369/01, EU:C:2003:572, 58. punkts), *Tum* un *Dari* (C-16/05, EU:C:2007:530, 46. punkts) un *Dereci* u.c. (C-256/11, EU:C:2011:734, 87. punkts).

9 — Skat. spriedumu *Abatay* u.c. (EU:C:2003:572, 59. punkts).

10 — Skat. spriedumus *Savas* (EU:C:2000:224, 64., 65. un 69. punkts), *Abatay* u.c. (EU:C:2003:572, 62., 65. un 66. punkts), *Soysal* un *Savatti* (C-228/06, EU:C:2009:101, 47. punkts) un *Dereci* u.c. (EU:C:2011:734, 88. punkts).

11 — Skat. spriedumu *Tum* un *Dari* (EU:C:2007:530, 54.–63. punkts).

12 — Skat. spriedumus *Tum* un *Dari* (EU:C:2007:530, 55. punkts), *Oguz* (C-186/10, EU:C:2011:509, 28. punkts) un *Dereci* u.c. (EU:C:2011:734, 89. punkts).

13 — Skat. spriedumus *Abatay* u.c. (EU:C:2003:572, 68. punkts) un *Tum* un *Dari* (EU:C:2007:530, 61. punkts).

14 — Lēmuma Nr. 1/80 13. pantā ir noteikts: “Kopienas dalībvalstis un Turcija nedrīkst ieviest jaunus ierobežojumus to darba ņēmēju un viņu ģimenes locekļu piekļuvei nodarbinātībai [iespējai iegūt darba vietu], kas to attiecīgajā teritorijā likumīgi uzturas un strādā.”

spriedumā, kas pasludināts apvienotajās lietās *Toprak* un *Oguz*¹⁵, Tiesa nosprieda, ka Lēmuma Nr. 1/80 13. pants ir piemērojams ne tikai noteikumiem, kuri attiecas uz nosacījumiem Turcijas darba ņēmēju piekļuvei darba tirgum, bet arī uz tiem, kuri attiecas uz laulāto ārvalstnieku tiesībām uz ģimenes atkalapvienošanas.

22. Komisijas argumentācija man nešķiet pārliecinoša. Nav apstrīdams, ka saskaņā ar pastāvīgo Tiesas judikatūru Lēmuma Nr. 1/80 13. pantam un papildprotokola 41. panta 1. punktam, lai arī tiem ir katram atsevišķa piemērošanas joma un tos nevar piemērot kopā, tomēr ir “vienāda nozīme”¹⁶, viens un tas pats mērķis un tajos noteiktā “atturēšanās no jebkādas darbības” pienākuma piemērojamība “pēc analogijas attiecas uz ikvienu tādu jaunu šķērslī darba ņēmēju brīvībai veikt uzņēmējdarbību, pakalpojumu sniegšanas brīvībai vai pārvietošanās brīvībai, kas uzskatāms par attiecīgajā datumā pastāvošo nosacījumu pastiprināšanu”¹⁷. Turklāt, lai gan šie noteikumi ir formulēti dažādi, tieši balstoties uz mērķu līdzību, Tiesa uzskatīja, ka Lēmuma Nr. 1/80 13. pants principā ir piemērojams ne tikai tiesību aktiem, kas ir tieši saistīti ar piekļuvei darba tirgum, bet – tāpat kā papildprotokola 41. panta 1. punkts – arī normām, kas reglamentē Turcijas darba ņēmēju pirmreizējo ieceļošanu un uzturēšanos¹⁸. Jāatzīst arī – kā izriet no tā formulējuma –, ka Lēmuma Nr. 1/80 13. pants attiecas ne tikai uz Turcijas darba ņēmējiem, bet arī uz viņu ģimenes locekļiem un ka attiecībā uz pēdējiem Tiesa spriedumā apvienotajās lietās *Abatay* u.c. apgalvoja, ka minētais lēmums “ieceļošanu dalībvalsts teritorijā sakarā ar ģimenes atkalapvienošanu ar Turcijas darba ņēmēju, kurš jau likumīgi uzturas šajā valstī, nepakārto algota darba veikšanai”¹⁹.

23. Tomēr, kā savos apsvērumos pamatoti uzsver Vācijas un Dānijas valdības, no sprieduma apvienotajās lietās *Toprak* un *Oguz* izriet, ka tikai, ciktāl pamatlietas tiesiskais regulējums par ģimenes atkalapvienošanu²⁰ ietekmē tādu Turcijas darba ņēmēju kā *Toprak* k-ga un *Oguz* k-ga situāciju, ir pamats uzskatīt, ka tas ietilpst Lēmuma Nr. 1/80 13. panta piemērošanas jomā²¹. Šāda nostāja atbilst minētā noteikuma, kā arī papildprotokola 41. panta 1. punkta mērķim, proti, aizliegt valsts iestādēm ieviest jaunus šķēršļus darba ņēmēju brīvas pārvietošanās un brīvības veikt uzņēmējdarbību un sniegt pakalpojumus īstenošanai.

24. *Viņuprāt*, nevar uzskatīt, ka šo mērķi ir pārkāpuši tādi Turcijas valstspiederīgie kā *N. Dogan*, kuri pieprasījuši atļauju ieceļošanai dalībvalsts teritorijā vienīgi saistībā ar ģimenes atkalapvienošanu, nevis lai izmantotu Asociācijas nolīgumā nostiprinātās ekonomiskās brīvības.

25. Ir tiesa, ka Lēmuma Nr. 1/80 7. pantā ar zināmiem nosacījumiem Turcijas darba ņēmēju, kuri pieder likumīgajam darba tirgum, ģimenes locekļiem ir piešķirtas autonomas tiesības²² ar mērķi radīt labvēlīgus apstākļus ģimenes atkalapvienošanai uzņemošajā dalībvalstī²³. Tomēr atbilstoši Asociācijas līguma jēgai saskaņā ar tā 12., 13. un 14. pantu šis mērķis ir tikai iespēja atvieglot asociācijas mērķu īstenošanu, proti, tostarp pakāpeniski ieviest darba ņēmēju brīvu pārvietošanos, brīvību veikt uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanas brīvību. No tā izriet, ka no Lēmuma Nr. 1/80 7. un 13. panta, lasot tos kopsakarā, nevar secināt, ka Turcijas darba ņēmēja ģimenes locekļi, kuri ir

15 — Spriedums *Toprak* un *Oguz* (C-300/09 un C-301/09, EU:C:2010:756).

16 — Skat. spriedumus *Abatay* u.c. (EU:C:2003:572, 86. punkts) un *Dereci* u.c. (EU:C:2011:734, 81. punkts).

17 — Skat. spriedumus *Toprak* un *Oguz* (EU:C:2010:756, 54. punkts) un *Dereci* u.c. (EU:C:2011:734, 94. punkts).

18 — Spriedumi *Sahin* (C-242/06, EU:C:2009:554, 63.–65. punkts) un Komisija/Nīderlande (C-92/07, EU:C:2010:228, 47.–49. punkts).

19 — EU:C:2003:572, 82. punkts.

20 — Precizāk, ir runa par tādu režīmu, kuram Nīderlandē ir pakļauta autonomu uzturēšanās atļauju piešķiršana ārvalstu pilsoņiem, kas ieceļojuši šīs dalībvalsts teritorijā ģimenes atkalapvienošanās nolūkā. Nīderlandē no jauna ievieša nosacījumu, ka ārvalstu pilsoņiem ir jāuzturas pie sava laulātā, kuram ir pastāvīgās uzturēšanās tiesības, vismaz trīs gadus, un šis laikposms 1983. gadā tika samazināts līdz vienam gadam.

21 — Skat. it īpaši 41., 44., 62. punktu un rezolutīvo daļu.

22 — Šajā pantā noteikts, ka “dalībvalsts likumīgajam darba tirgum piederība Turcijas darba ņēmēja ģimenes locekļiem, kuri ir saņēmuši atļauju pārcelties pie viņa, ir tiesības atsaukties uz jebkuru darba piedāvājumu, ievērojot Kopienas dalībvalstu darba ņēmējiem piešķirto priekšrocību, ja viņi šajā valstī pastāvīgi dzīvo vismaz trīs gadus, un viņiem pēc saviem iesakiem ir brīva pieeja visiem atalgotiem nodarbinātības veidiem, ja viņi šajā valstī pastāvīgi dzīvo vismaz piecus gadus”.

23 — Skat. spriedumus *Kadiman* (C-351/95, EU:C:1997:205, 36. punkts) un *Ayaz* (C-275/02, EU:C:2004:570, 41. punkts).

pieprasījuši atļauju iecelt dalībvalsts teritorijā saistībā ar ģimenes atkalapvienošanu, nevis lai veiktu algotu darbu, var atsaukties uz “atturēšanās no jebkādas darbības” klauzulu, lai iebilstu pret tāda tiesiskā regulējuma piemērošanu viņiem, kāds ir pamatlietā, kas viņiem var liegt vai vismaz apgrūtināt tiesību iegūšanu, kuras uz tiem varētu izrietēt no Lēmuma Nr. 1/80 7. panta.

26. Turpinājumā šajā posmā ir jāpārbauda, vai *N. Dogan* ir tiesīga atsaukties uz “atturēšanās no jebkādas darbības” klauzulu, kas noteikta papildprotokola 41. panta 1. punktā, kaut gan viņa nav izmantojusi un negrasās izmantot šajā pantā minēto brīvību veikt uzņēmējdarbību, lai vērstos pret to, ka attiecībā uz viņu tiek piemērota valsts tiesību norma, kas var ietvert jaunu ierobežojumu minēto brīvību īstenošanai, ko veic *viņas laulātais*.

27. Vispirms atgādināšu, ka apvienotajās lietās *Abatay* u.c. Tiesai jau bija iespēja apstiprināt Turcijas valstspiederīgā tiesības atsaukties uz papildprotokola 41. panta 1. punkta piemērošanu, lai gan šis noteikums viņu neskāra *tieši*. Minētajā lietā bija runa par Turcijas tālbraucējiem šoferiem, kas strādā Turcijā dibinātā uzņēmumā, kurš likumīgi sniedz pakalpojumus dalībvalstī. Viņi iebilda pret to, ka attiecībā uz viņiem tiek piemēroti nosacījumi algota darba veikšanai, kurus Vācijas Federatīvā Republika ir ieviesusi pēc papildprotokola stāšanās spēkā. Balstoties uz sprieduma lietā *Clean Car Autoservice*²⁴ piemērošanu pēc analogijas, Tiesa būtībā atzina, ka, tā kā pakalpojumu sniedzējam ir obligāti vajadzīgi algoti darbinieki, lai tas varētu sniegt pakalpojumus, Turcijā reģistrēta darba devēja tiesībām sniegt pakalpojumus dalībvalstī ar nosacījumiem, kas paredzēti papildprotokola 41. panta 1. punktā, noteikti ir jāpievieno papildu tiesības darbiniekiem veikt savus pienākumus, kas tiem uzticēti šis pakalpojumu sniegšanas ietvaros, ar tiem pašiem nosacījumiem²⁵.

28. Tātad ir jānoskaidro, vai pamatlietā aplūkotajā tiesību normā attiecībā uz nosacījumiem, kādiem ir pakļauta ģimenes atkalapvienošanās, ir iekļauts *netiešs* “ierobežojums” – tāpat kā Tiesas izskatītajā gadījumā iepriekš minētajās apvienotajās lietās *Abatay* u.c. – brīvībai veikt uzņēmējdarbību saskaņā ar papildprotokola 41. panta 1. punktu. Raksturojums “jauns” šī noteikuma izpratnē savukārt nav jāapspriež.

29. Šajā ziņā vispirms ir jānorāda, ka no Asociācijas līguma 13. panta formulējuma, kā arī no EEK un Turcijas asociācijas mērķa izriet, ka EK līguma 52.–56. pantā (vēlāk – EKL 43.–47. pants un pēc tam – LESD 49.–53. pants) atzītie principi, *ciktāl tas ir iespējams, ir jāattiecina uz Turcijas pilsoņiem*. Šis interpretācijas princips, kuru sākotnēji Tiesa ir nostiprinājusi saistībā ar Asociācijas līguma 12. pantu un pēc tam apstiprinājusi saistībā ar minētā līguma 14. pantu²⁶, ir jāpiemēro arī tā 13. pantam, kurā ir iepriekš minētajiem noteikumiem līdzīgs noteikums. Kā turpinājumā sīkāk izklāstīšu, šis princips nebūt netika apšaubīts spriedumos, kurus Tiesa pasludinājusi lietā *Ziebell* un lietā *Demirkan*²⁷, un pēdējā no šiem nolēmumiem minētais princips tika skaidri apstiprināts.

24 — C-350/96, EU:C:1998:205. Šajā spriedumā Tiesa apliecināja darba devēja tiesības atsaukties uz EKL 48. pantu, uzsverot, ka, lai tās tiktu piemērotas efektīvi un lietderīgi, darba ņēmēju tiesībām tikt pieņemtiem darbā un tikt nodarbinātiem bez diskriminācijas saskaņā ar šo tiesību normu ir jāpievieno darba devēja papildu tiesības tos pieņemt darbā, ievērojot noteikumus par darba ņēmēju brīvu pārvietošanos.

25 — 106. punkts un rezolutīvā daļa. Skat. arī ģenerālvokāta Ž. Mišo [*J. Mischo*] secinājumus (EU:C:2003:274, 201.–204. punkts) un spriedumu lietā *Soysal* un *Savatti* (EU:C:2009:101, 45. un 46. punkts). Tiesas izvēlētais risinājums tika pamatots ar prasību saglabāt papildprotokola 41. panta 1. punkta lietderīgo iedarbību un izvairīties no tā, ka ierobežojumi, kas noteikti nevis tieši Turcijas pakalpojumu sniedzējiem, bet to darba ņēmējiem, kuriem ir tā pati valstspiederība un kuriem ir uzticēts sniegt pakalpojumus Savienības teritorijā, var apdraudēt šo noteikumu, ļaujot apiet tajā paredzēto “atturēšanās no jebkādas darbības” klauzulu.

26 — Šajā ziņā attiecībā uz asociācijas līguma 12. pantu skat. spriedumus *Bozkurt* (C-434/93, EU:C:1995:168, 19. un 20. punkts); *Nazli* (C-340/97, EU:C:2000:77, 55. punkts) un *Kurz* (C-188/00, EU:C:2002:694, 30. punkts) un attiecībā uz 14. pantu – spriedumu *Abatay* u.c. (EU:C:2003:572, 112. punkts).

27 — Spriedumi *Ziebell* (iepriekš – *Örnek*) (C-371/08, EU:C:2011:809) un *Demirkan* (C-221/11, EU:C:2013:583). Sīkāk skat. 35.–39. punktu.

30. Turpinājumā ir jāatgādina, ka saskaņā ar judikatūru visi pasākumi, kas Savienības pilsoņiem aizliedz, traucē vai padara mazāk pievilcīgu brīvības veikt uzņēmējdarbību izmantošanu, saskaņā ar LESD 49. pantu ir uzskatāmi par šīs brīvības ierobežojumiem²⁸. Tātad saskaņā ar iepriekš 29. punktā apskatīto principu, manuprāt, šī pati definīcija ir jā saglabā, nosakot papildprotokola 41. panta 1. punktā minētā “ierobežojuma” jēdziena saturu un piemērojamību. Tādējādi šis noteikums, kurā ir izklāstīti principi, kas konkrētā laikā attiecas uz tāda Turcijas valstspiederīgā situāciju, kurš vēlas izmantot brīvību veikt uzņēmējdarbību atbilstoši Asociācijas līgumam, aizliedz pasliktināt situāciju tā, ka tas varētu traucēt, kavēt vai padarīt mazāk pievilcīgu šīs brīvības izmantošanu.

31. Kā savos apsvērumos apgalvo Komisija, tas, ka Turcijas valstspiederīgajam nav paredzama konkrēta ģimenes atkalapvienošanās iespēja dalībvalsts teritorijā, kurā viņš veic vai ir paredzējis veikt uzņēmējdarbību kā patstāvīgu darbību, var viņam traucēt vai vismaz padarīt mazāk pievilcīgu Asociācijas līgumā minētās brīvības veikt uzņēmējdarbību izmantošanu. Bez šādas perspektīvas minētajam valstspiederīgajam varētu gan zust motivācija apmesties uz dzīvi Savienības teritorijā, ja ģimenes saites jau ir izveidojušās, vai arī viņš var būt spiests pārtraukt savu darbību un pamest šo teritoriju, ja šīs saites ir izveidojušās pēc viņa aizbraukšanas. Abos gadījumos viņam nāktos izvēlēties starp savu [profesionālo] darbību un ģimenes vienotības saglabāšanu.

32. Šajā ziņā atgādināšu, ka gan Savienības likumdevējs jau ar pirmajiem Līguma piemērošanas noteikumiem, gan arī Tiesa atzina, ka pastāv *principiāla saistība* starp ģimenes dzīves neaizskaramības saglabāšanu un pamatbrīvību pilnvērtīgu izmantošanu²⁹ ar nosacījumiem, kas nodrošina migrējošo darba ņēmēju brīvības un cieņas aizsardzību³⁰. Tādējādi precizējot, ka pirmās apdraudējums var traucēt otrās pienācīgu izpildi³¹.

33. Lai gan ne Asociācijas līgumā, ne papildprotokolā vai Asociācijas padomes pieņemtajos tiesību aktos nav paredzētas tiesības uz ģimenes atkalapvienošanās, saikne starp minētajā līgumā noteiktajām ekonomiskajām brīvībām un ģimenes integrāciju, manuprāt, nosaka, ka dalībvalsts pasākums, ar kuru tiek ieviests jauns nosacījums ieceļošanai valsts teritorijā tāda Turcijas valstspiederīgā laulātajam, kurš ir izmantojis vai vēlas izmantot brīvību veikt uzņēmējdarbību saskaņā ar minēto līgumu, salīdzinot ar tiem, kuri papildprotokola stāšanās spēkā brīdī jau bija šajā dalībvalstī, iekļaujas minētā protokola 41. panta 1. punktā noteiktās “atturēšanās no jebkādas darbības” klauzulas piemērošanas jomā.

28 — Citu starpā skat. spriedumus *CaixaBank France* (C-442/02, EU:C:2004:586, 11. punkts un tajā minētā judikatūra) un Komisija/Francija (C-389/05, EU:C:2008:411, 55. un 56. punkts).

29 — Skat. 1. panta 1. punkta c) un d) apakšpunktu Padomes 1964. gada 25. februāra Direktīvā 64/220/CEE (OV 1964, 56, 845. lpp.) un 1973. gada 21. maija Direktīvā 73/148/CEE (OV L 172, 14. lpp.) par dalībvalstu pilsoņu pārvietošanās un dzīvesvietas Kopienā ierobežojumu atcelšanu saistībā ar uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanu, no kurām pēdējā atcelta ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 1612/68 un atceļ Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK, 72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/364/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK (OV L 158, 77. lpp.). Attiecībā uz darba ņēmējiem skat. Padomes 1968. gada 15. oktobra Regulu (EEK) Nr. 1612/68 par darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Kopienā (OV L 257, 2. lpp.), kas atcelta ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 5. aprīļa Regulu (ES) Nr. 492/2011 par darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Savienībā (OV L 141, 1. lpp.), ar kuru tā ir kodificēta.

30 — Skat. spriedumus *di Leo* (C-308/89, EU:C:1990:400, 13. punkts) un *Baumbast un R* (C-413/99, EU:C:2002:493, 50. punkts), kuros Tiesa noteica, ka “Regulas Nr. 1612/68 mērķis, proti, darba ņēmēju brīva pārvietošanās, prasa, lai tā tiktu nodrošināta, ievērojot brīvību un cieņu un apstākļos, kas vislabāk nodrošina Kopienas darba ņēmēja ģimenes integrāciju uzņemšanās dalībvalsts sabiedrībā”.

31 — Tiesa savā spriedumā *Carpenter* (C-60/00, EU:C:2002:434) atgādināja, cik nozīmīgi ir, ka Savienības likumdevējs ir atzinis mērķi dalībvalstu pilsoņiem nodrošināt ģimenes dzīves aizsardzību, lai novērstu šķēršļus Līgumā garantēto pamatbrīvību īstenošanai, un viņa laulātās, trešās valsts valstspiederīgās, izraidīšanas pasākumu, kuru pieņēmušas tā izcelsmes dalībvalsts iestādes, kvalificēja par šķēršli *Carpenter* k-ga pakalpojumu sniegšanas brīvības izmantošanai, precizējot, ka “laulāto Kārperteru [*Carpenter*] šķiršana ir kaitējoša viņu ģimenes dzīvei un, tātad, arī apstākļiem, kādos Kārperteris isteno savas pamatbrīvības”, tā kā “šīs pamatbrīvības nebūtu pilnībā izmantotas, ja Kārperteris būtu ierobežots to īstenošanā, pamatojoties uz šķēršļiem, kas radušies viņa izcelsmes valstī ar viņa laulātās ieceļošanu un uzturēšanos” (39. punkts, mans izcēlums). Lai gan nesenajā spriedumā *S. un Minister voor Immigratie, Integratie en Asiel* (C-457/12, EU:C:2014:136) Tiesa sprieduma lietā *Carpenter* piemērošanas nosacījumus interpretēja šauri (41.–44. punkts), tomēr ir apstiprināts princips, saskaņā ar kuru efektīvai Līgumā paredzēto brīvību īstenošanai var radīt šķēršļus pasākumi, kas skar migrējošā darba ņēmēja ģimenes dzīves neaizskaramību (40. punkts).

34. Šādu secinājumu apstiprina minētās klauzulas mērķis, ko Tiesa ir vairākkārt atkārtojusi, proti, radīt labvēlīgus apstākļus brīvības veikt uzņēmējdarbību pakāpeniskai ieviešanai starp dalībvalstīm un Turcijas Republiku³², aizliedzot pieņemt tādus jaunus pasākumus, kuru “mērķis vai sekas” būtu, ka Turcijas pilsoņu uzņēmējdarbības veikšanai dalībvalstī tiktu izvirzīti stingrāki nosacījumi par tiem, kas izriet no normām, kuras tiem tika piemērotas papildprotokola spēkā stāšanās dienā attiecīgajā dalībvalstī³³. Turklāt, ņemot vērā pasākumu, kas skar nosacījumus, kuriem ir pakļauta ģimenes atkalapvienošanās, preventīvo raksturu, nevar atbalstīt Vācijas un Nīderlandes valdības argumentu, saskaņā ar kuru tāda noteikuma kā pamatlietā ietekme uz brīvības veikt uzņēmējdarbību izmantošanu saskaņā ar Asociācijas līgumu ir pārāk attāla un hipotētiska, lai tai varētu piemērot papildprotokola 41. panta 1. punktā noteikto “atturēšanās no jebkādas darbības” klauzulu.

35. Piedāvātā interpretācija nav pretrunā iepriekš minētajiem Tiesas nesen pasludinātajiem spriedumiem lietā *Ziebell* un lietā *Demirkan*.

36. Pirmajā minētajā spriedumā Tiesa no Asociācijas līguma *acquis* izslēdza Direktīvu 2004/38³⁴, līdz ar to noraidot *Ziebell* k-ga izvirzīto argumentu, saskaņā ar kuru, lai noteiktu Lēmuma Nr. 1/80 14. panta 1. punktā paredzētā ar sabiedriskās kārtības apsvērumiem pamatotā izņēmuma no uzturēšanās tiesībām nozīmi un apjomu, ir jāatsaucas uz šīs direktīvas 28. panta 3. punkta a) apakšpunktu, kas reglamentē aizsardzību pret izraidīšanu, kura attiecas uz ES pilsoņiem. Secinājums, kādu Tiesa izdara, faktiski bija balstīts uz konstatējumu, ka pretēji direktīvai, kas ir vērsta uz to, lai “veicinātu primārās un individuālās tiesības brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, kuras Savienības pilsoņiem tieši piešķirtas ar Līgumu”, Asociācijas līgums “ir paredzēt[s] vienīgi ekonomiskam mērķim”³⁵.

37. Izskatāmās lietas gadījums skaidri atšķiras no lietas *Ziebell*. Šajā gadījumā asociācijai ar Turcijas Republiku nav jāpiedēvē tādi priekšmeti un mērķi, kas tai ir sveši, bet gan pilnībā jānodrošina tai raksturīgo [priekšmetu un mērķu] īstenošana un sasniegšana, proti, ir nepieciešams saskaņā ar Asociācijas līguma 2. panta 1. punktu “veicināt līgumslēdzēju pušu savstarpējo tirdzniecības un ekonomisko attiecību nostiprināšanu un līdzsvaru, pilnībā ņemot vērā nepieciešamību nodrošināt Turcijas ekonomikas paātrinātu attīstību un paaugstināt Turcijas tautas nodarbinātības līmeni un dzīves apstākļus”. Šāds skatījums attiecināms arī uz jēdziena “šķērslis brīvības veikt uzņēmējdarbību izmantošanai” – kā to interpretējusi un piemērojusi Tiesa – transponēšanu līguma piemērošanas jomā ar šī līguma 13. pantu.

38. Iepriekš minētajā spriedumā lietā *Demirkan* Tiesa noliedza, ka papildprotokola 41. panta 1. punktā ietvertais jēdziens “pakalpojumu sniegšanas brīvība” varētu tikt interpretēts tādējādi, ka tas ietver arī Turcijas pilsoņu, kas ir pakalpojumu saņēmēji, tiesības doties uz kādu dalībvalsti, lai tur saņemtu kādu pakalpojumu. Lai izdarītu šādu secinājumu, Tiesa, tieši ievērojot spriedumu lietā *Ziebell*, konstatēja, “ka starp Asociācijas līgumu, kā arī tā Papildprotokolu, no vienas puses, un Līgumu, no otras puses, pastāv atšķirības, tostarp saistībā ar saikni starp pakalpojumu sniegšanas brīvību un personu brīvu pārvietošanos Savienībā” un ka “tāda ekonomisko brīvību attīstība *nolūkā īstenot vispārīgu personu brīvu pārvietošanos*, kas būtu salīdzināma ar to, kas atbilstoši LESD 21. pantam ir piemērojama attiecībā uz Savienības pilsoņiem, nav Asociācijas līguma mērķis”³⁶. Tiesas ieskatā pasīvās pakalpojumu sniegšanas brīvības mērķis – izveidot iekšējo tirgu, kas aptver teritoriju bez iekšējām robežām, – ir cieši saistīts ar vispārējo personu brīvas pārvietošanās principu, kas paredz šādas teritorijas izveidi. Savukārt

32 — Spriedums *Tum* un *Dari* (EU:C:2007:530, 53. un 61. punkts).

33 — Citu starpā skat. spriedumu *Tum* un *Dari* (EU:C:2007:530, 53. un 61. punkts).

34 — Minēts 29. zemsvītras piezīmē

35 — Skat. 64. un 69. punktu.

36 — Skat. 48., 49. un 53. punktu, mans izcēlums.

“neatkarīgi no tā, vai tas būtu saistībā ar brīvību veikt uzņēmējdarbību vai pakalpojumu sniegšanas brīvību, “atturēšanās no jebkādas darbības” klauzula [, kas noteikta papildprotokola 41. panta 1. punktā,] var attiekties uz Turcijas pilsoņu iecelošanas un uzturēšanās dalībvalstu teritorijā nosacījumiem tikai tiktāl, ciktāl tā ir saistīta ar saimnieciskas darbības veikšanu”³⁷.

39. Izskatāmajā lietā nav runas par to, ka Asociācijas līgumā tiktu ieviests pasīvas pakalpojumu sniegšanas jēdziens, kas ietver personu brīvas pārvietošanās vispārējā principa atzišanu, bet gan jēdziens “šķērslis brīvības veikt uzņēmējdarbību izmantošanai”, kas ļauj nospraust šīs brīvības robežas un, līgumslēdzēju pušu kompetentajām iestādēm nosakot atturēšanās pienākumu, atbilstoši asociācijas mērķiem veicināt tās izmantošanu. Šāda pieeja ir izskatīta Tiesas pastāvīgajā judikatūrā, kurā – kā jau norādīju iepriekš – tā nevis atcelta, bet, gluži pretēji, apstiprināta spriedumā lietā *Demirkan*³⁸.

40. Vācijas valdība apgalvo, ka, pat pieņemot, ka pamatlietas tiesību normu varētu uzskatīt par ierobežojumu papildprotokola 41. panta 1. punkta izpratnē, tomēr to varētu pamatot ar cīņas pret piespiedu laulībām mērķi. Šī valdība uzskata, ka valodas pamatzināšanu iegūšana pirms iecelošanas uzņemošās dalībvalsts teritorijā labvēlīgi ietekmētu laulātā integrāciju šīs valsts sabiedrībā, palielinātu iespējas veidot patstāvīgu sabiedrisko dzīvi, samazinot laulātā ģimenes ietekmi, un vajadzības gadījumā ļautu vērsties kompetentajās iestādēs pēc aizsardzības. Tā norāda, ka izglītībai kopumā ir preventīvs raksturs, jo [izglītoti] iespējamie piespiedu laulību upuri ir grūtāk ietekmējami.

41. Spriedumā lietā *Demir*³⁹ Tiesa precizēja, ka ierobežojums saskaņā ar Lēmuma Nr. 1/80 13. pantu ir aizliegts, “izņemot, ja tas ietilpst šī lēmuma 14. pantā minētajos ierobežojumos [⁴⁰] vai tas ir attaisnots ar primāru vispārēju interešu apsvērumu, vai arī ir piemērots, lai nodrošinātu likumīgā mērķa īstenošanu un nepārsniedz to, kas ir nepieciešams tā sasniegšanai”. Ievērojot Lēmuma Nr. 1/80 13. pantā un papildprotokola 41. panta 1. punktā paredzēto “atturēšanās no jebkādas darbības” klauzulu saskanīgas interpretācijas principu, uz kuru norādīts iepriekš 22. punktā, šāds pats izņēmums ir jāpiemēro šī pēdējā minētā noteikuma gadījumā.

42. Pat pieņemot – kā apgalvo Vācijas valdība –, ka uz cīņas pret piespiedu laulībām mērķi tā var atsaukties kā uz primāru vispārēju interešu apsvērumu, kas attaisno ierobežojumus atbilstoši papildprotokola 41. panta 1. punktam, un pamatlietas pasākums ir piemērots šāda mērķa sasniegšanai, es tomēr apšaubu tā samērīgumu. Manuprāt, šāds samērīgums nepiemīt pasākumam, kas var neierobežoti kavēt ģimenes atkalapvienošanas attiecīgās dalībvalsts teritorijā un kas, neskarot ierobežotu un izsmeļoši noteiktu izņēmumu klāstu, tiek piemērots neatkarīgi no katras lietas atbilstošo apstākļu novērtējuma. Turklāt es nepiekrītu Vācijas valdības viedoklim, ka alternatīvi pasākumi, piemēram, pienākums piedalīties integrācijas un valodasursos pēc iecelošanas Vācijas teritorijā, arī nebūtu efektīvi kā iepriekšēja valodas zināšanu iegūšana ar mērķi novērst piespiedu laulību upuru sociālo izstumtību. Tieši otrādi, šāds pienākums liktu šīm personām iziet no savas ģimenes vides un tādējādi veicinātu viņu kontaktus ar Vācijas sabiedrību. Savukārt ģimenes locekļi, kuri uz viņām izdara spiedienu, būtu spiesti atļaut šādu kontaktēšanos, kas, nepastāvot šādam pienākumam, faktiski varētu tikt kavēta, kaut arī attiecīgajai personai būtu vācu valodas pamatzināšanas. Turklāt regulāra saskarsme ar iestādēm un atbildīgajām personām, kuras organizē minētos kursus, cietušajiem varētu radīt labvēlīgus apstākļus pēkšņai palīdzības lūgšanai, kā arī būtu vieglāk identificēt situācijas, kad var būt nepieciešama iejaukšanās, un ziņot par tām kompetentajām iestādēm.

37 — Skat. 55. punktu, mans izcēlums.

38 — Skat. 43. punktu.

39 — C-225/12, EU:C:2013:725, 40. punkts un rezolutīvā daļa.

40 — Šī panta 1. punktā ir noteikts, ka Lēmuma Nr. 1/80 I iedaļas II nodaļas noteikumi ir piemērojami, ievērojot ierobežojumus, kuri ir pamatoti ar sabiedriskās kārtības, valsts drošības un sabiedrības veselības apsvērumiem.

43. Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, es iesaku Tiesai uz pirmo *Verwaltungsgericht Berlin* [Berlīnes administratīvās tiesas] uzdoto prejudiciālo jautājumu atbildēt, ka papildprotokola 41. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka dalībvalstīm no tā izrietošais aizliegums ieviest jaunus ierobežojumus brīvībai veikt uzņēmējdarbību attiecas arī uz tādiem noteikumiem kā pamatlietā, kuri tika ieviesti pēc tam, kad attiecīgajā dalībvalstī bija stājies spēkā minētais papildprotokols, un kuru mērķis vai sekas ir apgrūtināt Turcijas valstspiederīgā, kurš izmantojis brīvību veikt uzņēmējdarbību saskaņā ar Asociācijas līgumu, laulātā ieceļošanu šīs dalībvalsts teritorijā saistībā ar ģimenes atkalapvienošanos.

B – Par otro prejudiciālo jautājumu

44. Tā kā uz otro prejudiciālo jautājumu ir jāatbild tikai tad, ja uz pirmo ir sniegta noliedzoša atbilde, es to tālāk īsi izskatišu tikai pakārtoti un gadījumam, ja Tiesa nepiekrīstu manis ieteiktajam pirmā jautājuma risinājumam.

45. Ar otro jautājumu iesniedzējtiesa faktiski vēlas uzzināt, vai Direktīvas 2003/86 7. panta 2. punkta pirmā daļa ir jāinterpretē tādējādi, ka tai ir pretrunā pamatlietas tiesību akti, kuros tiesības ieceļot Vācijā tāda trešās valsts valstspiederīgā laulātajam, kurš pastāvīgi uzturas šajā dalībvalstī, ir pakārtotas prasībai pierādīt vācu valodas pamatzināšanas.

46. Direktīvas 2003/86 7. panta 2. punkta pirmajā daļā dalībvalstīm ir paredzētas tiesības prasīt, lai iespējamie ģimenes atkalapvienošanās atļauju saņēmēji veiktu integrācijas pasākumus. Vācijas valdības ieskatā noteikums par vācu valodas pamatzināšanām, kuram ir divkāršs mērķis – atvieglot jaunienācēju Vācijā integrāciju un cīnīties pret piespiedu laulībām, – ir uzskatāms par pieļaujamu integrācijas pasākumu, kura pamatā ir šī norma.

47. Vispirms jāatgādina, ka tiesības uz ģimenes dzīves neaizskaramību Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk tekstā – “ECPAK”) 8. panta izpratnē ietilpst pamattiesībās, kuras saskaņā ar pastāvīgo Tiesas judikatūru ir aizsargātas Savienības tiesību sistēmā. Šīs tiesības, kuras ir nostiprinātas arī Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – “Harta”) 7. pantā, skar arī tiesības uz ģimenes atkalapvienošanos⁴¹ un “uzliek dalībvalstīm pienākumus, kas var būt negatīvi, ja kādai no tām ir jāatturas no personas izraidīšanas, vai pozitīvi, ja valstij ir jāļauj personai ieceļot un dzīvot tās teritorijā”⁴². Tādējādi, lai arī ne ECPAK, ne Harta negarantē tiesības ārvalstniekiem ieceļot vai uzturēties kādas noteiktas valsts teritorijā kā pamattiesības, izraidot kādu personu no valsts, kurā tai dzīvo tuvi radnieki, var tikt pārķāptas ar šiem tiesību aktiem aizsargātās tiesības uz ģimenes dzīves neaizskaramību⁴³.

48. Līdz ar to vispirms ir jānorāda, ka no Direktīvas 2003/86 7. panta 2. punkta pirmās daļas interpretācijas *a contrario* izriet, ka attiecībā uz personām, kurām nav bēgļa statusa vai kuras nav bēgļa ģimenes locekļi⁴⁴, integrācijas pasākumi var tikt noteikti arī *pirms* ieceļošanas attiecīgās dalībvalsts teritorijā. Izskatāmajā lietā, tā kā nevienam no laulātajiem *Dogan* nav bēgļa statusa, Vācijas iestādēm bija tiesības prasīt *N. Dogan*, lai saskaņā ar valsts tiesību aktiem pirms ieceļošanas Vācijas teritorijā viņa veiktu integrācijas pasākumus atbilstoši Direktīvas 2003/86 7. panta 2. punkta pirmajai daļai.

49. Turpinājumā ir jānoskaidro jēdziena “integrācijas pasākumi” precīzs apjoms.

41 — Spriedumi *Carpenter* (EU:C:2002:434, 42. punkts) un *Akrich* (C-109/01, EU:C:2003:491, 59. punkts).

42 — Spriedums Parlaments/Padome (C-540/03, EU:C:2006:429, 52. punkts).

43 — Spriedumi *Carpenter* (EU:C:2002:434, 42. punkts), *Akrich* (EU:C:2003:491, 59. punkts) un lietā Parlaments/Padome (EU:C:2006:429, 53. punkts).

44 — 7. panta 2. punkta otrajā daļā ir noteikts, ka bēgļiem un viņu ģimenes locekļiem integrācijas pasākumus var noteikt tikai tad, ja iesaistītajām personām ir piešķirta ģimenes atkalapvienošanās atļauja.

50. Šajā ziņā vispirms atgādināšu, ka spriedumā lietā *Chakroun* Tiesa, pirmkārt, apgalvoja, ka Direktīvas 2003/86 kontekstā ģimenes atkalapvienošanās atļauja ir “princips” un noteikumi, kas ļauj piemērot ierobežojumus, ir jāinterpretē šauri, un, otrkārt, precizēja, ka dalībvalstis šajos noteikumos atzīto rīcības brīvību nedrīkst izmantot tā, ka tas varētu apdraudēt direktīvas mērķi, proti, veicināt ģimenes atkalapvienošanu, un tās lietderīgo iedarbību⁴⁵. Šie interpretācijas kritēriji, kas ir apstiprināti attiecībā uz Direktīvas 2003/86 7. panta 1. punkta c) apakšpunktu, kurā noteikts, ka dalībvalstis var atkalapvienošanu pakārtot pienākumam pierādīt, ka apgādniekam ir “stabili un pastāvīgi ienākumi, kas ir pietiekami”, ir jāievēro, arī interpretējot šīs direktīvas 7. panta 2. punktu un vispārīgi jebkuru tiesību uz ģimenes atkalapvienošanu ierobežojumu.

51. Turpinot “integrācijas pasākumu” jēdziens ir jāapskata paralēli “integrācijas nosacījumu” jēdzienam, kurš nav minēts Direktīvā 2003/86, bet kuru likumdevējs neapšaubāmi bija ņēmis vērā. Faktiski Direktīvā 2003/109/EK⁴⁶, kas pieņemta vienā laikā ar Direktīvu 2003/86 un arī ļoti līdzīgā jomā, Eiropas Savienības Padome iekļāva klauzulu (tagad – 15. panta 3. punkts), saskaņā ar kuru dalībvalstis var pieprasīt trešo valstu pilsoņiem īstenot “integrācijas pasākumus”, lai tie varētu izmantot tiesības uzturēties Savienības dalībvalsts teritorijā, kas ir cita nekā valsts, kurā tie ir ieguvuši pastāvīgā iedzīvotāja statusu. No Direktīvas 2003/109 sagatavošanas dokumentu izpētes redzams, ka Padomē vairāku valstu deleģācijas ierosināja 15. pantā vārdu “pasākumi” aizstāt ar vārdu “nosacījumi”, tomēr vairākums valstu pret to iebilda un gala redakcijā tika saglabāta vārdkopa “integrācijas pasākumi”, proti, tas pats formulējums, kas izmantots Direktīvas 2003/86 7. panta 2. punktā⁴⁷. Savukārt Direktīvas 2003/109 5. panta 2. punktā dalībvalstīm ļauts pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanu pakārtot “integrācijas nosacījumiem”, kuru izpildes gadījumā pēc tam nevar piemērot 15. pantā paredzētos “integrācijas pasākumus”⁴⁸.

52. Abi jēdzieni – integrācijas “pasākumi” un “nosacījumi” – tāpat ir uzskatāmi par atsevišķiem [jēdzieniem] un katrā ziņā – ne par sinonīmiem. Tomēr ar šo konstatējumu vien nepietiek, lai noteiktu, kāda tieši ir atšķirība starp tiem. Pat ja ne Direktīvā 2003/86, ne Direktīvā 2003/109 šajā ziņā nav nekādas skaidras norādes, tomēr ir skaidrs, ka “integrācijas pasākumi” ir jāuzskata par vieglākiem nekā “integrācijas nosacījumi”. Tas izriet gan no šo divu formulējumu lingvistiskās analīzes, gan no tā, ka saskaņā ar Direktīvu 2003/109 – kā jau norādīju – “integrācijas nosacījumu” izpilde 5. panta izpratnē automātiski atbrīvo pastāvīgo iedzīvotāju no iespējama pienākuma, balstoties uz 15. pantu, piemērot “integrācijas pasākumus”.

53. Tādā pašā nozīmē sistēmiski interpretējams Direktīvas 2003/86 7. pants. Šī panta 1. punktā uzskaitīta virkne nosacījumu, kuri ir saistīti ar apgādnieka situāciju un kuru izpildi var likt pierādīt personai, kas ir iesniegusi pieteikumu par ģimenes atkalapvienošanu. Šāds pierādījums savukārt nav nepieciešams attiecībā uz pasākumiem, kuri noteikti saskaņā ar šī panta 2. punktu. Ja likumdevēja nodoms būtu bijis pakārtot šos pasākumus tādai pašai kārtībai, kādu paredz 1. punkts, tad viņam nebūtu vajadzējis izdalīt jaunu punktu, bet gan iepriekšējam punktam tikai piemetināt apakšpunktu. Citiem vārdiem, 2. punktā minēto integrācijas pasākumu mērķis nevar būt *atlasīt* tās personas, kas varēs īstenot atkalapvienošanās tiesības, jo atlase ir noteikta ar 1. punkta kritērijiem un nosacījumiem. Savukārt 2. punktā minēto integrācijas pasākumu mērķim galvenokārt jābūt integrācijas *atvieglšanai* dalībvalstīs.

45 — Spriedums C-578/08, EU:C:2010:117, 43. punkts, skat. arī spriedumu O u.c. (C-356/11 un C-357/11, EU:C:2012:776, 74. punkts).

46 — Padomes 2003. gada 25. novembra Direktīva [2003/109/EK] par to trešo valstu pilsoņu statusu, kuri ir kādas dalībvalsts pastāvīgie iedzīvotāji (OV L 16, 44. lpp.).

47 — Skat. it īpaši prezidentūras ziņojumu 2003. gada 14. martā, 7393/1/03 REV 1, 5. lpp. Valstis, kuras ierosināja izmantot izteicienu “integrācijas nosacījumi”, bija Vācijas Federatīvā Republika, Nīderlandes Karaliste un Austrijas Republika.

48 — Skat. Direktīvas 2003/109 15. panta 3. punkta otro daļu.

54. “Integrācijas pasākumu” jēdziens arī ir jānošķir, un to nedrīkst sajaukt ar “integrācijas kritēriju”, kuru Direktīvas 2003/86 4. panta 1. punkta trešās daļas izpratnē var piemērot, ievērojot konkrētus nosacījumus, ja atkalapvienošanos piesaka bērnam, kas vecāks par 12 gadiem. Pat ja direktīvā šī “kritērija” piemērojamība nav precizēta, šķiet skaidrs, ka šeit mēs vēlreiz saskaramies ar jēdzienu, kas saistāms ar domu par *priekšnosacījumu, kura [izpilde] attiecīgajai personai ir jāpierāda*, kas gan ir cita veida nekā 7. panta 1. punktā uzskaitītie [nosacījumi]⁴⁹.

55. Nīderlandes Karaliste savos apsvērumos Tiesai apgalvo, ka Direktīvas 2003/86 holandiešu valodas versijā 7. panta 2. punktā lietotajam vārdam (“integratievoorwaarden”) esot nianse, kas atšķirtoies no citu valodu versijām, proti, tas norādot uz “nosacījumu”, kas, piemēram, nav atrodams franču (“mesures d’intégration”), itāļu (“misura di integrazione”), vācu (“Integrationsmaßnahmen”) un angļu (“integration measures”) versijā. Šī pati terminoloģija atrodama arī Direktīvas 2003/109 5. panta 2. punktā, tomēr – un šis apstāklis man šķiet izšķirošs – šīs normas citu valodu versijās nav runa par “pasākumiem” (“maatregelen”), bet gan par “nosacījumiem”⁵⁰. Citiem vārdiem, Direktīvas 2003/86 7. panta 2. punkta holandiešu valodas redakcija ne gluži sakrīt ar citām, kas, šķiet, runā par labu izpratnei, ka valstis var uzņemties iniciatīvu attiecībā uz integrāciju, nevis izvirzīt nosacījumus, un tā zināmā mērā, šķiet, ir vienīgā šāda versija. Jebkurā gadījumā, pat ja būtu jāuzskata direktīvas holandiešu valodas versija par saderīgu ar domu par “nosacījumu” izvirzīšanu pirms personu, kurām ir tiesības uz atkalapvienošanos, ieceļošanas, no pastāvīgās judikatūras izriet, ka atšķirības vienā konkrētas Savienības tiesību normas valodu versijā nevar būt vienīgais pamats šīs normas interpretēšanai un ka šo versiju tāpat nevar uzlūkot par prioritāru attiecībā pret citām valodu versijām. Turklāt attiecīgā norma ir jāinterpretē saistībā ar tā tiesiskā regulējuma vispārējo sistēmu un mērķi, kurā šī norma ietilpst⁵¹.

56. No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka “integrācijas pasākumi” saskaņā ar Direktīvas 2003/86 7. panta 2. punkta pirmo daļu nevar kļūt par ģimenes atkalapvienošanās “nosacījumiem”. Šis secinājums tomēr nenosaka, ka šie pasākumi, tā kā tie ir jāpiemēro pirms attiecīgo personu ieceļošanas konkrētās dalībvalsts teritorijā, var ietvert tikai “pienākumus [attiecībā uz] līdzekļiem”. Faktiski formulējums “integrācijas pasākumi” ir pietiekami plašs, lai ietvertu arī “pienākumu sasniegt rezultātu”, ja vien tas ir samērīgi ar Direktīvas 2003/86 7. panta 2. punktā minēto integrācijas mērķi⁵² un netiek apdraudēta tā lietderīgā iedarbība.

57. Tiesa uzskata, ka Direktīvas 2003/86 17. pants, kurā paredzēts, ka gadījumā, ja tiek noraidīts ģimenes atkalapvienošanās pieteikums, “dalībvalstis pienācīgi ņem vērā personas ģimenes attiecību veidu un pastāvību, viņa uzturēšanās laiku dalībvalstī un ģimenes, kultūras vai sociālo saišu esamību ar savu izcelsmes valsti”, nosaka “pieteikumu par atkalapvienošanos individuālu vērtējumu”⁵³. Šāda individuālā vērtējuma galvenais mērķis ir pēc iespējas saglabāt direktīvas lietderīgo iedarbību un neapdraudēt direktīvas mērķi, proti, veicināt ģimenes atkalapvienošanos. Līdz ar to Direktīvai 2003/86 pretrunā ir jebkurš valsts tiesiskais regulējums, ar kuru atļauts atteikties tiesību uz [ģimenes] atkalapvienošanos īstenošanu, balstoties uz virkni priekšnoteikumu, bez iespējas novērtēt katru atsevišķo gadījumu, pamatojoties uz konkrētā gadījuma apstākļiem.

49 — Šajā ziņā skat. spriedumu Parlaments/Padome (EU:C:2006:429, 66.–76. punkts).

50 — Piemēram, franču valodā (“conditions d’intégration”), vācu valodā (“Integrationsanforderungen”), angļu valodā (“integration conditions”), itāļu valodā (“condizioni di integrazione”).

51 — Skat. spriedumus *Helmut Müller* (C-451/08, EU:C:2010:168, 38. punkts), *Cricket-St-Thomas* (C-372/88, EU:C:1990:140, 18. punkts) un *Velvet & Steel Immobilien* (C-455/05, EU:C:2007:232, 19. punkts).

52 — Skat. Komisijas 2008. gada 8. oktobra ziņojumu Parlamentam un Padomei par Direktīvas 2003/86 piemērošanu (COM(2008) 610, galīgā redakcija, 4.3.4. punkts) un Zaļo grāmatu par trešo valstu pilsoņu, kuri uzturas Eiropas Savienībā, tiesībām uz ģimenes atkalapvienošanos (Direktīva 2003/86/EK, COM(2011) 735, galīgā redakcija, 2.1. punkts).

53 — Spriedums *Chakroun* (EU:C:2010:117, 48. punkts), kurā Tiesa uzskatīja, ka tiesiskais regulējums, kurā paredzēts minimālais ienākumu apmērs, par kuru zemāk ikviena ģimenes atkalapvienošanās tiek noraidīta neatkarīgi no katra prasītāja situācijas konkrētā vērtējuma, nav saderīgs ar Direktīvu 2003/86.

58. Līdz ar to ir jākonstatē, ka Direktīvā 2003/86 nav izsmeļoši noteikts vērtējuma, kas jāveic, izskatot pieteikumu par atkalapvienošanos, saturs. Pat ja daži principi un elementi neapšaubāmi izriet no šīs direktīvas teksta un mērķiem, piemēram, prasība pienācīgi ņemt vērā “bērnu intereses”, kas minētas 5. panta 5. punktā, pienākums ņemt vērā 17. pantā minētos faktorus un vispārīgāk – norāde par ģimenes dzīves aizsardzību, galu galā valsts tiesai, balstoties uz tās tiesību normām, ir jānovērtē kompetento iestāžu lēmumu likumība, ņemot vērā Savienības tiesisko regulējumu un principus⁵⁴.

59. Tā kā valsts tiesai ir jānosaka konkrēta kārtība, kas ļautu novērtēt iespējamās materiālās vai personīgās grūtības, kas attiecīgajai personai varētu rasties, lai izpildītu noteiktos integrācijas pasākumus⁵⁵, tai ir arī jā rūpējas, lai netiktu apdraudēts Direktīvas 2003/86 mērķis un tās lietderīgā iedarbība. Ar šo direktīvu nav saskaņā tāds valsts tiesiskais regulējums, no kura ir izslēgta šādu grūtību ņemšana vērā vai kas neļauj novērtēt katru atsevišķo gadījumu, ievērojot visus atbilstošos faktorus. Tādējādi pieļaujot iespēju ieceļošanu konkrētajā dalībvalstī pakārtot veiksmīgi nokārtotam eksāmenam, uz kuru nav faktiskas iespējas sagatavoties, piemēram, ja ieinteresētās personas dzīvesvietas valstī nav nekāda šīs valsts organizēta atbalsta vai apmācības vai ja nav materiālu vai tie nav pieejami cenas ziņā, praksē tiktu padarīta neiespējama direktīvā paredzēto tiesību uz [ģimenes] atkalapvienošanos izmantošana. Tāpat arī direktīvas lietderīgo iedarbību neievērotu tāds tiesiskais regulējums, kas neļautu ņemt vērā attiecīgā ģimenes locekļa sarežģījumus, pat ja tie ir īslaicīgi, kas saistīti ar viņa veselības stāvokli vai personīgo situāciju, piemēram, vecumu, analfabētismu, invaliditāti vai izglītības līmeni.

60. Kaut arī Vācijas tiesiskajā regulējumā pamatlietā ir paredzēts, ka ir iespējams atbrīvot no pienākuma pierādīt vācu valodas pamatzināšanas laulāto, kurš nevar iesniegt šādu pierādījumu slimības vai fiziskas, garīgas vai psiholoģiskas nespējas dēļ, tomēr, lai nolemtu par šādu atbrīvojumu, šajā regulējumā, novērtējot katra atsevišķā gadījuma apstākļu kopumu, nav paredzēta iespēja ņemt vērā citus individuālus laulātā apstākļus, ne arī direktīvas 17. pantā uzskaitītos faktorus. Šajā gadījumā prasītājam pamatlietā faktiskā iespēja izpildīt Vācijas likumā noteiktos nosacījumus, vismaz saprātīgā laikposmā⁵⁶, šķiet ļoti vāja. No lietas materiāliem izriet, ka Vācijas iestādes uzskata, ka, lai *N. Dogan* pierādītu prasīto vācu valodas zināšanu līmeni, ir obligāti nepieciešama viņas lasīt un rakstīt apmācība. Taču, ņemot vērā ieinteresētās personas vecumu, viņas ekonomisko stāvokli un sociālo vidi, kurai viņa pieder, neapstrīdamā analfabētisma situācija var būt grūti pārvarams šķērslis. Laulātā ģimenes atkalapvienošanās atļaujas pakārtošana viņa iepriekšējai apmācībai atkarībā no apstākļiem var izrādīties nesamērīga attiecībā pret Direktīvas 2003/86 7. panta 2. punktā pieņemto pasākumu izvērzi to integrācijas mērķi un apdraudēt tās lietderīgo iedarbību.

61. Visbeidzot, es iesaku Tiesai uz otro prejudiciālo jautājumu atbildēt tā, ka Direktīvas 2003/86 7. panta 2. punkta pirmajai daļai ir pretrunā tāds dalībvalsts tiesiskais regulējums kā pamatlietā, kas vīzas izsniegšanu saistībā ar ģimenes atkalapvienošanos ārvalstu valstspiederīgā laulātajam, kurš izpilda direktīvas 7. panta 1. punktā paredzētos nosacījumus, pakārto pierādījumam, ka šim laulātajam ir šis dalībvalsts valodas pamatzināšanas, neparedzot iespēju piešķirt atbrīvojumu uz pieteikuma par ģimenes atkalapvienošanos individuālas pārbaudes pamata, kas notiek saskaņā ar minētās direktīvas 17. pantu un kas veikta, ņemot vērā nepilngadīgo bērnu intereses un visus attiecīgā gadījuma apstākļus. Par šiem apstākļiem ir uzskatāms arī tas, vai, pirmkārt, minētā laulātā uzturēšanās valstī ir pieejama nepieciešamā apmācība un materiāli, lai sasniegtu prasīto valodas zināšanu līmeni, kā arī to pieejamība, it īpaši kas attiecas uz maksu, un, otrkārt, iespējamie sarežģījumi, pat ja tie ir īslaicīgi, kas saistīti ar viņa veselības stāvokli vai personīgo situāciju, piemēram, vecumu, analfabētismu, invaliditāti vai izglītības līmeni.

54 — Šajā ziņā skat. spriedumu *O* u.c. (EU:C:2012:776, 80. punkts).

55 — Zaļajā grāmatā, kas minēta iepriekš 52. zemsvītras piezīmē, Komisija apraksta problemātiku rīcības brīvībai, kāda direktīvā ir atstāta dalībvalstīm attiecībā uz dažu fakultatīvu noteikumu piemērošanu, it īpaši attiecībā uz iespējamajiem integrācijas pasākumiem (I daļa).

56 — Saskaņā ar iesniedzējtiesas sniegto informāciju *N. Dogan* jau četrus gadus cenšas pievienoties savam vīram Vācijā.

IV – Secinājumi

62. Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, es iesaku Tiesai sniegt šādu atbildi uz *Verwaltungsgericht Berlin* uzdotajiem jautājumiem:

Eiropas Ekonomikas kopienas un Turcijas asociācijas līguma, ko 1963. gada 12. septembrī Ankarā parakstīja Turcijas Republika, no vienas puses, un EEK dalībvalstis un Kopiena, no otras puses, un kas EEK vārdā tika noslēgts, atzīts un apstiprināts ar Padomes 1963. gada 23. decembra Lēmumu Nr. 64/732/EEK, papildprotokola, kas parakstīts 1970. gada 23. novembrī Briselē un kas Komisijas vārdā noslēgts, atzīts un apstiprināts ar Padomes 1972. gada 19. decembra Regulu (EEK) Nr. 2760/72, attiecībā uz asociācijas pārejas posmu 41. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka dalībvalstīm no tā izrietošais aizliegums ieviest jaunus ierobežojumus brīvībai veikt uzņēmējdarbību attiecas arī uz tādiem noteikumiem kā pamatlīdētā, kuri tika ieviesti pēc tam, kad attiecīgajā dalībvalstī bija stājies spēkā minētais papildprotokols, un kuru mērķis vai sekas ir padarīt grūtāku Turcijas valstspiederīgā, kurš izmantojis brīvību veikt uzņēmējdarbību saskaņā ar Asociācijas līgumu, laulātā ieceļošanu šīs dalībvalsts teritorijā saistībā ar ģimenes atkalapvienošanos.

Padomes 2003. gada 22. septembra Direktīvas 2003/86/EK par tiesībām uz ģimenes atkalapvienošanos 7. panta 2. punkta pirmajai daļai ir pretrunā tāds dalībvalsts tiesiskais regulējums kā pamatlīdētā, kas vīzas izsniegšanu saistībā ar ģimenes atkalapvienošanos ārvalstu valstspiederīgā laulātajam, kurš atbilst direktīvas 7. panta 1. punktā paredzētajiem nosacījumiem, pakārto pierādījumam, ka šim laulātajam ir šīs dalībvalsts valodas pamatzināšanas, neparedzot iespēju piešķirt atbrīvojumu uz pieteikuma par ģimenes atkalapvienošanos individuālas pārbaudes pamata, kas notiek saskaņā ar minētās direktīvas 17. pantu un kas veikta, ņemot vērā nepilngadīgo bērnu intereses un visus attiecīgā gadījuma apstākļus. Par šiem apstākļiem ir uzskatāms arī, pirmkārt, tas, vai minētā laulātā uzturēšanās valstī ir pieejama nepieciešamā apmācība un materiāli, lai sasniegtu prasīto valodas zināšanu līmeni, kā arī to pieejamība, it īpaši kas attiecas uz izmaksām, un, otrkārt, iespējamie sarežģījumi, pat ja tie ir īslaicīgi, kas saistīti ar viņa veselības stāvokli vai personīgo situāciju, piemēram, vecumu, analfabētismu, invaliditāti vai izglītības līmeni.